

РОЗДІЛ І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Валерія БАГНО

магістрантка I курсу спеціальності
016 Спеціальна освіта
(016.02 Олігофренопедагогіка)
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
Науковий керівник – **Ю.А. БОНДАРЕНКО**,
докт. пед. наук, професор

РОЛЬ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В КОМАНДНІЙ РОБОТІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ

У статті розглянуто проблему ролі асистента вчителя в командній роботі закладу загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. Визначено, що асистент вчителя є педагогічним працівником, рівноправним членом педагогічного колективу закладу, що бере участь в освітньому процесі відповідно до своїх обов'язків, визначеними у нормативних документах. Автором висвітлено аспекти співпраці усіх членів команди психолого-педагогічного супроводу. Акцентовано увагу на шляхах співробітництва асистента вчителя з вчителем класу, охарактеризовано моделі їх професійної взаємодії, окреслено низку причин, які заважають співробітництву між усіма членами команди супроводу. Діяльність асистента вчителя як рівноправного учасника команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами сприятиме ефективній реалізації інклюзивної освіти на теренах України.

Ключові слова: асистент вчителя, команда психолого-педагогічного супроводу, дитина з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, заклад загальної середньої освіти.

Bagno V. V. The role of the teacher's assistant in the teamwork of the institution of general secondary education with inclusive education

The article examines the problem of the role of a teacher's assistant in the teamwork of a general secondary education institution with inclusive education. It was determined that the teacher's assistant is a pedagogical worker, an equal member of the teaching staff of the institution, participating in the educational process in accordance with his duties, defined in regulatory documents. The author highlighted the aspects of cooperation of all members of the team of psychological and pedagogical support. Attention is focused on the ways of cooperation between the assistant teacher and the class teacher, the models of their professional interaction are characterized, and a number of reasons that prevent cooperation between all members of the support team are outlined. The activity of a teacher's assistant as an equal member of the team accompanying a child with special educational needs will contribute to the effective implementation of inclusive education in Ukraine.

Key words: teacher's assistant, team of psychological and pedagogical support, child with special educational needs, inclusive education, institution of general secondary education.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення в Україні відбувається формування нової освітньої політики, яка передбачає включення кожної дитини у загальноосвітній процес і, тим самим, забезпечує реалізацію її права на освіту.

В умовах загальноосвітнього закладу з інклюзивним навчанням одним з суттєвих моментів є створення додаткових необхідних умов забезпечення підтримки та супроводу дітей з особливими потребами. Реалізація такої підтримки передбачає важливість уведення інноваційної для вітчизняної системи освіти посади — асистента вчителя та висвітлення його функціональних обов'язків і ролі в команді психолого-педагогічного супроводу.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичні положення щодо інклюзивного навчання дітей з особливими потребами представлено у працях вітчизняних і зарубіжних учених (В. Засенко, Е. Данілавічюте, А. Колупаєва, Л. Савчук, Т. Сак, О. Таранченко; Д. Демпелер, Т. Лорман, Д. МакГі-Річмонд, Д. Харві та ін.).

Низкою науковців акцентовано увагу на інтеграції осіб з особливими потребами у загальноосвітній простір та особливостях роботи педагогічних працівників з дітьми різних категорій тощо (Ю. Бондаренко, О. Боряк, В. Бондар, Т. Дегтяренко, Т. Євтухова, А. Колупаєва, Ю. Косенко, З. Ленів, І. Луценко, В. Ляшенко, тощо І. Малишевська, Л. Прядко, О. Савченко, С. Сидоренко, В. Синьов, Є. Синьова, О. Столяренко, О. Федоренко та ін.).

Соціальна значущість проблеми дослідження, недостатня її розробленість у сучасній практиці інклюзивної освіти актуалізувало вивчення даного питання в окресленому проблемному полі.

Мета роботи — здійснити теоретичний аналіз проблеми ролі асистента вчителя в командній роботі закладу загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливих умов впровадження інклюзивної моделі в освітньому закладі є організація професійного співробітництва.

Асистент вчителя — рівноправний член педагогічного колективу закладу, бере участь в освітньому процесі відповідно до своїх

обов'язків та здійснює важливу роль під час психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, забезпечуючи особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу.

Відповідно до Переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (№ 963 від 14 червня 2000 р.), асистенти вчителів є педагогічними працівниками на яких поширюються норми статті 22 Закону «Про повну загальну середню освіту».

На посаду асистента вчителя приймають осіб: які мають педагогічну освіту, вищу освіту та / або професійну кваліфікацію; вільно володіють державною мовою (для громадян України) або володіють державною мовою в обсязі, достатньому для спілкування (для іноземців та осіб без громадянства); моральні якості та фізичний і психічний стани здоров'я яких дають змогу виконувати професійні обов'язки [5].

Обов'язки асистента вчителя представлено в Листі МОН щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами в ЗЗСО у 2020/2021 навчальному році (№ 1/9-495 від 31 серпня 2020 р.). У наступному листі МОН про організацію освітнього процесу дітей з ООП у 2022/2023 навчальному році (№ 1/10258-22 від 06 вересня 2022 р.) повторено тези щодо обов'язків асистента вчителя в умовах дистанційного навчання.

Асистент вчителя має виконувати обов'язки, визначені установчими документами закладу освіти, трудовим договором та/або посадовою інструкцією.

Зокрема, у методичних рекомендаціях визначено, що асистент вчителя зобов'язаний:

- забезпечувати особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учня з особливими освітніми потребами;
- допомагати в навчанні не лише дитині з особливими освітніми потребами, а всім іншим учням класу;
- брати участь у розбудові інклюзивного освітнього середовища разом з іншими педагогічними працівниками закладу освіти;
- забезпечувати партнерство з вчителем та іншими учасниками освітнього процесу з метою виконання освітньої програми для досягнення всіма учнями класу результатів навчання, формування відповідних компетентностей, їхнього особистісного та соціального розвитку [2].

В контексті проблеми співпраці доцільно акцентувати увагу на тому, що важливий напрям діяльності всіх педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти і, зокрема, асистента вчителя, є систематичне вивчення можливостей і потреб дітей з особливими освітніми потребами, оцінювання динаміки їх розвитку і навчання. Перебуваючи значний час поряд з учнем, асистент учителя має можливість постійно спостерігати та аналізувати його діяльність, про що відмічає у щоденнику спостереження [1].

Здійснюючі співпрацю з членами команди психолого-педагогічного супроводу, асистент вчителя обговорює з ними важливі питання, отримує поради фахівців, надає інформацію про дитину, постійно спілкується з батьками учнів, залучає їх до освітнього процесу та реалізації індивідуальної програми розвитку, здійснює під час уроків супровід учнів, які мають труднощі у засвоєнні навчального матеріалу.

Важлива системна співпраця вчителя класу чи вчителів-предметників з асистентом вчителя, що полягає у сумісному плануванні, обговоренні питань адаптації / модифікації згідно з індивідуальною програмою розвитку, прогнозуванні очікуваних результатів, окремих стратегій, методів навчання і викладання, застосуванні під час уроку системи додаткових заходів, спрямованих на опанування навчального матеріалу тощо [3].

Разом з учителем асистент планує до яких видів колективної діяльності на уроці можна максимально залучити дитину з особливими освітніми потребами, на якому етапі уроку доцільною є індивідуальна робота. У зв'язку із цим, важливим моментом організації освітнього процесу є диференційований підхід до навчання та вміле поєднання вчителем фронтальної, групової та індивідуальної форми робіт на уроці.

Акцентуємо увагу на тому, що асистент вчителя не замінює собою вчителя, який веде урок, і не може самостійно визначати завдання та оцінювати навчальні досягнення, а має працювати в партнерстві, допомагати в створенні інклюзивного освітнього середовища та сприяти навчанню всіх учнів класу.

Теоретичний аналіз літературних джерел дозволив виявити основні моделі професійної взаємодій вчителя та його асистента:

1) модель консультування; 2) модель навчання; 3) модель співпраці. Перша модель передбачає те, що вчитель та асистент вчителя виступають консультантами один для одного у питаннях адаптації та модифікації освітнього матеріалу і інклюзивного середовища. Друга модель пропонує обмін знаннями з тих питань, в яких обоє фахівці є компетентними. Третя модель передбачає систематичну цілеспрямовану співпрацю між собою в ході освітнього процесу [4].

Практичний досвід роботи дозволив виявити низку причин, які заважають співробітництву між членами команди психолого-педагогічного супроводу, зокрема такі, як різне розуміння реалізації підходів до планування, методів викладання та оцінювання; відсутність спільного обговорення проблемних питань тощо.

Висновки. Таким чином, роль асистента вчителя в організації освітнього процесу в класі з інклюзивним навчанням необхідно розглядати у контексті командної взаємодії фахівців, які вивчають індивідуальні особливості, можливості та потреби дитини, прогнозують її траєкторію розвитку, розробляючи індивідуальну програму та оцінюють її досягнення в усіх сферах розвитку. Тільки за таких умов додаткова підтримка в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами буде успішною та сприятиме ефективній реалізації інклюзивної освіти на тернах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дятленко Н.М., Софій Н.З. Мартинчук О.В. Найда Ю.М. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
2. Зони відповідальності на уроках та поза ними асистента вчителя, асистента дитини та вчителя – юридичне роз'яснення. *НУШ: Нова українська школа*. URL: <https://nus.org.ua/questions/zony-vidpovidalnosti-na-urokah-ta-pozaynumy-asystenta-vchytelya-asystenta-dytyny-ta-vchytelya-yurydychne-roz-yasnennya/>
3. Картава Ю.А. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому закладі Методичні рекомендації. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. 74 с.
4. Литовченко С. В. Специфіка роботи асистента вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним навчанням. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2013. Вип. 4 (1). С. 252-260.
5. Ролі й завдання асистентів вчителів: що варто змінювати та чому? *НУШ: Нова українська школа*. URL: <https://nus.org.ua/view/roli-j-zavdannya-asystentiv-vchyteliv-shho-varto-zminyuvaty-ta-chomu/>